

FÖRSTUDIE AVSEENDE ASSOCIATIONSFORM FÖR
"UNGA KLARA"

1. Bakgrund och frågeställning
 - 1.1 Unga Klara är för närvarande en verksamhetsgren inom Stockholms Stadsteater AB (Stadsteatern).
 - 1.2 Diskussioner förs att ”frikoppla” Unga Klara genom att skapa en juridisk person, till vilken – i vart fall delar – av den verksamhet som idag bedrivs som Unga Klara ska överföras.
 - 1.3 Syftet med att Unga Klara ska vara en egen juridisk person är bl.a. att den nya juridiska personen ska kunna (i) söka offentliga bidrag och projektmedel, såväl inom som utom Sverige, (ii) anställa personal, (iii) köpa och sälja tjänster samt (iv) i övrigt i eget namn träffa avtal. Tanken är däremot inte att den nya juridiska personen ska förvalta något större kapital.
 - 1.4 Varumärket ”Unga Klara” ska inte övergå till den nya juridiska personen, utan tanken är att det vederlagsfritt ska upplåtas av Stadsteatern. Vad gäller den personal som idag arbetar inom Unga Klara kan den antingen (i) bli kvar inom Stadsteatern för disposition av den nya juridiska personen eller (ii) få anställningar i den nya organisationen. De tillgångar inom Stadsteatern som Unga Klara idag förfogar över ska ligga kvar inom Stadsteatern, men i mån av behov kan nyttjanderättsavtal mellan Stadsteatern och den nya juridiska personen träffas avseende dessa. Den nya juridiska personen ska vidare kunna nyttja vissa tjänster och egendom som tillhandahålls av Stadsteatern, såsom biljettförsäljning och scen. Tanken är att ett avtal på mellan två och fem år ska ingås mellan den nya juridiska personen och Stadsteatern. Därefter ska en utvärdering ske om samarbetet ska fortsätta eller om avtal i stället ska träffas med en likvärdig samarbetspart, möjligen utanför Stockholm.
 - 1.5 Bakom den nya juridiska personen ska finnas ett begränsat antal huvudmän, som sannolikt alla är juridiska personer. Skälet är att ge den nya organisationen stabilitet och ”tyngd”. Tänkbara huvudmän är, förutom Stadsteatern, Dramatiska Institutet, Teaterhögskolan, Länsteatrarna i Sverige och Riksteatern. Avsikten är inte att huvudmännen i första hand ska bidra med erforderligt kapital, utan endast med mindre projektmedel. Däremot ska de förbinda sig att köpa tjänster från den nya juridiska personen.
 - 1.6 Omsättningen för Unga Klara i sin nya skepnad uppskattas initialt till mellan 5 och 10 miljoner kronor per år. Verksamheten ska främst bestå av turné- och annan publikverksamhet, utbildning, teaterproduktion samt olika samarbeten inom dessa områden. Verksamheten ska inte bedrivas i vinstsyfte.
 - 1.7 Fråga har nu uppkommit vilken associationsform som är lämplig för den avknoppade verksamheten samt vilka för- och nackdelarna är med de olika alternativen. Fråga har vidare uppkommit huruvida det är möjligt att tidsbegränsa associationsformen. Skatteaspekter kommer dock inte att beaktas i denna promemoria.

2. Olika Associationsformer

Nedan följer mycket kortfattade och summariska redogörelser för de vanligaste associationsformerna samt för- och nackdelar med dem för den här aktuella verksamheten.

3. Aktiebolag

3.1 Aktiebolag - Allmänt

- 3.1.1 Ett aktiebolag är en *juridisk person* där ägare och ledning är principiellt fria från personligt ansvar för bolagets förpliktelser. Ägarnas ansvar begränsas sålunda normalt till det aktiekapital de tillskjutit, vilket måste uppgå till minst 100 000 kronor.
- 3.1.2 Aktiebolaget måste ha minst en *ägare*, medan någon övre gräns inte finns. Ägarna kan vara juridiska personer. Det är enkelt att ändra delägarkretsen, antingen genom försäljning av befintliga aktier eller genom emission av nya aktier. Rätten att överlåta aktier kan inskränkas i såväl bolagsordningen, som i aktieägaravtal.
- 3.1.3 Huvudregeln är att ett aktiebolag bildas för att för drivas under en icke förutbestämd *tid*. Det är dock möjligt att införa bestämmelser i såväl bolagsordningen som i aktieägaravtal, vilka reglerar en likvidation av bolaget om vissa händelser inträffar eller efter en viss förutbestämd tid.
- 3.1.4 Ett aktiebolag ska enligt huvudregeln bedriva sin verksamhet i *vinstsyfte*. Sedan en tid finns emellertid en ny form av aktiebolag, nämligen aktiebolag *med särskild vinstutdelningsbegränsning*. Ett sådant bolag har samma utvecklade organisation och flexibilitet som ett vanligt aktiebolag, men det är avsett att användas för verksamheter utan vinstsyfte eller med endast begränsat vinstsyfte. Avsikten är att denna företagsform ska utgöra ett alternativ till ideella föreningar och stiftelser.

3.2 Aktiebolag - Fördelar i det aktuella fallet

Aktiebolagsformen har flera fördelar. Den är flexibel och har en omfattande detaljreglering i lag. Den är dessutom ofta allmänt känd. Huvudmännens (d.v.s. aktieägarnas) sammansättning kan ändras under tiden. Deras inbördes relationer, d.v.s. hur bolaget ska styras kan regleras i aktieägaravtal. Ett sådant avtal reglerar normalt bl.a. hur beslut ska fattas (d.v.s exempelvis vilka frågor som kräver enighet eller särskilda majoritetsnivåer) samt vad som ska gälla för försäljning av aktier (exempelvis är förköpsbestämmelser vanliga). Det går även att i ett sådant avtal ta in en bestämmelse enligt vilken ställning ska tas till likvidation i vissa intervaller.

3.3 Aktiebolag - Nackdelar i det aktuella fallet

Ibland görs det gällande att offentliga bidragsgivare torde vara mindre villiga att ge bidrag till aktiebolag, än till t.ex. stiftelser och ideella föreningen, då de anslagna medlen riskerar att hamna i ägarnas händer. Vid val av den nya formen av aktiebolag utan vinstsyfte, torde detta dock inte vara fallet.

4. Stiftelser

4.1 Stiftelser - Allmänt

4.1.1 Stiftelser är *juridiska personer*, med principen att styrelsen normalt inte är ansvarig för stiftelsens förpliktelser. Eftersom en stiftelse inte har några huvudmän, medlemmar eller ägare står de under en relativt *omfattande tillsyn* av tillsynsmyndigheter, normalt länsstyrelsen. *Kapitalet* i en stiftelse skapas genom att stiftarna tillskjuter medel. Stiftelsen *kan ha för ändamål att driva verksamhet* och på så sätt ge avkastning för visst i stiftelseförordnandets angivet ändamål. Det är dock förbjudet för stiftelser att främja stiftarnas ekonomiska intressen.

4.1.2 Eftersom stiftelser saknar ägare respektive medlemmar, finns *inte* någon möjlighet att i ett *senare skede inträda som stiftare*. De initiala stiftarna har däremot stora möjligheter att bestämma villkoren för hur stiftelsen ska drivas, vara organiserad samt hur verksamheten ska bedrivas.

4.1.3 Det mesta går att reglera genom *stiftelseförordnandet*. Detta förordnande får ändras endast av Kammarkollegiet eller regeringen. Vissa mindre ingripande justeringar och åtgärder av stiftelsens verksamhet kan emellertid företas av styrelsen eller förvaltaren.

4.1.4 Eftersom det finns krav på att stiftarna ska tillskjuta medel eller verksamhet så att medlen i stiftelsen kan antas räcka *i minst fem till sex år* kan det vara problematiskt att i stiftelseurkunden ange att stiftelsen ska upphöra om exempelvis tre år.

4.2 Stiftelser - Fördelar i det aktuella fallet

Stiftelser har hittills ofta använts i ideella sammanhang.

4.3 Stiftelser - Nackdelar i det aktuella fallet

Stiftelseformen har en rad nackdelar för förevarande ändamål, nämligen (i) att nya huvudmän inte kan tillträda som stiftare under resans gång, (ii) att stiftelseformen är oflexibel, då ett flertal ändringar kräver myndighets tillstånd (jfr bolagsordningsändringar som aktieägarna fritt beslutar om) samt (iii) att de tillskjutna medlen bör räcka i minst fem till sex år.

5. Ekonomiska och Ideella Föreningar

5.1 Föreningar - Allmänt

5.1.1 Föreningar är *juridiska personer*, vars medlemmar och företrädare principiellt är fria från personligt ansvar för föreningens skulder. Föreningens kapital består av medlemmarnas egna insatser. Man skiljer mellan (i) *ekonomiska föreningar*, som har till syfte att främja medlemmarnas ekonomiska verksamhet genom ekonomisk verksamhet och (ii) *ideella föreningar*, vars syften kan vara (a) icke-ekonomisk verksamhet som främjar medlemmarnas ekonomiska intressen, (b) icke-ekonomisk verksamhet som främjar ideella intressen eller (c) ekonomisk verksamhet som främjar ideella intressen.

5.1.2 Då det inte är fråga om att främja medlemmarnas ekonomiska verksamhet kan en *ekonomisk förening inte* användas. Redogörelsen nedan tar därför sikte på främst ideella föreningar.

5.1.3 En ideell förening måste ha minst två *medlemmar*. Det går bra med såväl fysiska personer som juridiska. Till skillnad från ekonomiska föreningar, som måste vara öppna för nya medlemmar, kan ideella föreningar vara slutna. I föreningens stadgar kan föreskrivas hur personer respektive bolag förvärvar eller frånträder medlemskap. I stadgarna kan också finnas bestämmelser om uteslutning.

5.1.4 Huvudregeln är att en förening bildas för att drivas i en icke förutbestämd *tid* framåt. Möjligheter finns dock för regleringar i stadgarna, innebärande att föreningen ska träda i likvidation om vissa händelser inträffar eller efter en viss förutbestämd tid.

5.2 Ideella föreningar - Fördelar i det nu aktuella fallet

Ideella föreningar förekommer ofta i kultursammanhang, främst då fysiska personer är medlemmar. Det är en form, vilket namnet antyder, som passar för icke vinstdrivande verksamhet.

5.3 Ideella föreningar - Nackdelar i det nu aktuella fallet

En nackdel med ideella föreningar är att det saknas lagstiftning för denna organisationsform. Det ställer större krav på reglering, framför allt i föreningens stadgar, och innebär samtidigt en större osäkerhet än vad gäller t.ex. aktiebolag.

6. Handelsbolag, kommanditbolag och enkla bolag

För fullständighets skull ska nämnas att handelsbolag, kommanditbolag och enkla bolag är ytterligare associationsformer. Dessa förefaller alla olämpliga i det nu aktuella fallet, särskilt som bolagsmän i handelsbolag och enkla bolag samt komplementären i kommanditbolag ansvarar fullt ut för bolaget skulder och åtaganden. Några egentliga fördelar med dessa associationer i det nu aktuella fallet kan vi inte heller se.

7. Sammanfattning och slutsats
- 7.1 Den *ekonomiska föreningsformen* kan inte användas i det nu aktuella fallet, eftersom syftet med sådana föreningar ska vara att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Vidare måste de vara öppna för nya medlemmar.
- 7.2 De associationsformer som däremot är möjliga för Unga Klaras verksamhet är främst *aktiebolag, ideella föreningar och stiftelser*.
- 7.3 *Stiftelseformen* är i sig möjlig men den har ett antal nackdelar som inte förefaller uppvägas av några fördelar, nämligen att (i) det inte finns möjlighet att byta ut stiftare/huvudmän, (ii) formen är oflexibel och (iii) det kan vara svårt att begränsa verksamheten till en kortare tid än fem år.
- 7.4 Vad som återstår är *aktiebolag*, då främst formen med icke vinstdrivande syfte, samt *ideell förening*. Båda formerna förefaller möjliga att anpassa efter de behov och syften som gäller för det aktuella fallet. En stor skillnad ligger dock i att det för aktiebolag finns mycket omfattande och detaljerade bestämmelser i aktiebolagslagen, vilket innebär att relativt få frågor behöver regleras i bolagsordningen. Vad däremot gäller ideella föreningar finns ingen lagstiftning, varför stora krav ställs på stadgarnas utformning samtidigt som större osäkerhet generellt sett råder kring ideella föreningar än aktiebolag.
- 7.5 *Sammanfattningsvis* rekommenderar vi i *första hand aktiebolag*, och då främst den typ som har begränsat vinstsyfte, och i *andra hand ideella föreningar*.

Stockholm den 13 februari 2009

Setterwalls

Mats Björkman